

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК РЕТРАНСЛЯТОРА ІНШОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

А Стаття присвячена ролі вчителя іноземної мови, продиктованій новою мовною політикою в Європі та в Україні. Автор розглядає шкільного вчителя як ретранслятора іншомовної культури, здатного навчити учнів брати участь у діалозі культур. У статті запропоновані форми та методи формування соціокультурної компетенції учнів ЗНЗ.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, діалог культур, іншомовна культура, ретранслятор культур.

Вадим Калінін. Роль учителя іноземного мови як ретранслятора іноземної культури учнів.

А Стаття присвячена ролі учителя іноземного мови, продиктованій новою мовною політикою в Європі та в Україні. Автор розглядає шкільного вчителя як ретранслятора іноземної культури, здатного навчити учнів брати участь у діалозі культур. У статті запропоновані форми та методи формування соціокультурної компетенції учнів ОУЗ.

Ключевые слова: социкультурная компетенция, иноязычная культура, диалог культур, ретранслятор культур.

Vadym Kalinin. The role of a foreign language teacher as a transmitter of foreign culture.

S The article is devoted to the role of an English teacher in view of New Language Policy in Europe and Ukraine. The author describes a foreign language teacher as a transmitter of foreign culture who is capable to teach his pupils to participate in the dialogue of cultures. The article contains some forms and methods of developing sociocultural competence of children.

Key words: sociocultural competence, a dialogue of cultures, a transmitter of culture.

Постановка проблеми. Згідно з Державним стандартом і новою програмою з іноземної мови однією зі складових комунікативної компетенції, що підлягає формуванню у ЗНЗ, є соціокультурна компетенція. Академік І. А. Зязюн, підкреслюючи роль соціокультурного навчання, у своєму визначенні цілей освіти в Україні зазначає, що «освіта є соціокультурним інститутом нації, її початковим складником, загальноосвітня школа відіграє визначну роль у глобальних соціокультурних та історичних процесах багатонаціональної держави» [3, с. 14].

Мета освіти – виховання людини як суб'єкта культурно-історичного процесу, який відображає в собі історичний розум, культуру людства і відчуває свою відповідальність перед своїм майбутнім, залежним від його сучасних дій. Її виконання залежить від успішної роботи вчителя іноземної мови, оскільки саме він має безпосередній контакт з іншомовною культурою не лише через читання оригінальної літератури, але й безпосереднє спілкування з носіями мови. Крім того, сучасний школяр сьогодні сам має широкий спектр можливостей іншомовного спілкування зі своїми однолітками з країн, мова яких вивчається. Отже, важливість формування соціокультурної компетенції учнів ЗНЗ зумовлює соціальний запит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови присвячені праці Н.М. Бібік, Н.Ф. Бориско, Ю.І. Пасова, О.Б. Тар-

нопольського, С. Г. Тер-Мінасоевої, А.Д. Hirsh, С. Kramsh, J.L. Moreno та ін. Практика ж показує, що не дивлячись на новації, запропоновані вченими та методистами, учню часто транслюється «зовнішньо заданий, готовий» зміст навчання. Акцент ставиться на засвоєння готових країнознавчих знань, вивчення мови країни, а не на засвоєння реальної дійсності засобами іноземної мови. Таким чином, спостерігається «співіснування» нової соціокультурної політики зі старою практикою. Тому переорієнтація мовної освіти на особистість учня, на пріоритет розвитку навчально-пізнавальної діяльності з оволодіння ним соціокультурним матеріалом й накопичення досвіду іншомовної комунікації є надзвичайно актуальним, оскільки воно по-новому визначає роль учителя іноземної мови.

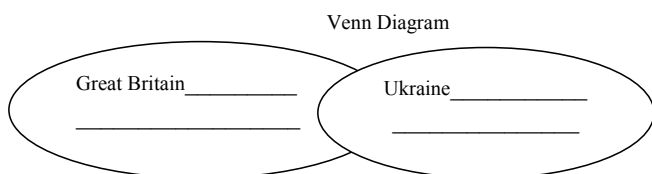
Метою статті є спроба визначити роль учителя іноземної мови в іншомовній освіті учнів і розгляд деяких форм і методів формування соціокультурної компетенції старшокласників загальноосвітніх шкіл. Передусім, це вміння організувати й спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність учня на засвоєння необхідної соціокультурної інформації.

Виклад основного матеріалу. Можливості Інтернет-ресурсів під час пошуку соціокультурної інформації безмежні. Учитель повинен розробити цікаві пошукові пізнавальні соціокультурні завдання, спрямовані на пошук інформації учнями. Пошуковий компонент таких завдань містить проблему або нестандартну соціокультурну ситуацію, навко-

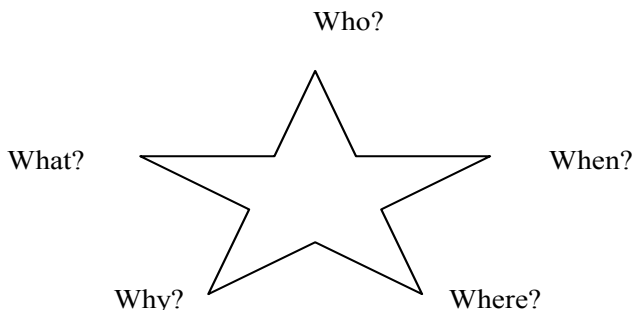
ло якої відчувається пошукова дія. Пізнавальний компонент завдання вимагає від учня виконання пізнавальних дій, загального і лінгвокраїнознавчого кругозору учнів, ознайомлення із соціокультурними реаліями іншомовного світу.

Наш досвід показує, що використання таких завдань створює передумови для реального поєднання іншомовної комунікативної практики учнів з інтенсивною інтелектуальною діяльністю пізнавального або ціннісно зорієнтованого характеру. Крім того, вони вимагають в учнів старших класів наявності певних знань, мовленнєвого досвіду, мовної підготовки та сприяють формуванню вмінь систематизувати й узагальнювати соціокультурну інформацію, аналізувати й класифікувати різні соціокультурні явища і факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад:

1. Search the Internet and find any information about British traditions of celebration Christmas. Use the Venn Diagram technique for defining differences and similarities between the British and Ukrainian traditions of Christmas celebrations.

2. Find places of interest in Washington, DC connected with the names of American presidents. Use the star technique to present one of them to the class. Is there anything of the sort in your capital?

Розробляючи подібні завдання для учнів, учитель виконує не тільки функцію організатора, але й сам певною мірою розділяє цю пошукову діяльність разом з учнями. Під час учнівських презентацій своїх соціокультурних «знахідок» у класі вчитель бере активну участь у презентації, стаючи, тим самим, партнером учнів із навчання.

Разом із тим, знайдений соціокультурний матеріал може бути використаний для розвитку творчого потенціалу учнів. З цією метою можна запропонувати учням соціокультурну рольову гру, що застосовується в даному контексті, має культурознавчо насичений, ціннісно зорієнтований характер і спирається на реальну або умовну соціокультурну ситуацію. Наприклад: *You are an exchange student in the USA. Your host mum gives you a shopping list and asks you to do the shopping. Ask your host mum what national American dish can be cooked of the products in the list and for what important occasion. Say what national Ukrainian dish is often cooked for a special date.*

Shopping List	
1. Green apples	5. Milk
2. Butter	6. Eggs
3. Sugar	7. Vanilla
4. Flour	8. Cinnamon

Не менш ефективним засобом формування творчих умінь старшокласників є соціокультурна дискусія, яка передбачає навчання учнів етикету суміжно з культурою дискусійного спілкування, дотримання норм спілкування при виконанні соціокультурних завдань. Організація спілкування учнів із соціокультурних проблем може мати форму безпосередньо дискусій, дебатів або диспутів, у яких учитель не сторонній спостерігач, а безпосередній учасник. Наведемо приклади «три д-технологій» – дискусія (discussion), диспут (dispute) і дебати (debates).

Дискусія – це обмежене часом обговорення різних точок зору на проблему, в кінці якого учасники приходять до загальної думки.

Диспут являє собою «боротьбу» думок і точок зору. Як правило, ведучий диспуту дозволяє висловлюватися всім учасникам диспуту, кожен з яких, у кінцевому результаті, може або змінити свою думку, або залишитися при ній.

Дебати відбуваються між командами, члени яких обговорюють проблему в пошуках її рішення. Учасники кожної команди по черзі висловлюють своє бачення проблеми, пропонуючи варіанти її вирішення. Дебати закінчуються голосуванням на користь того чи іншого рішення.

Будь-який із перерахованих видів «навчання у співпраці» може базуватися на:

– *висловлюваннях великих людей:*

Adventure is the Champagne of life (Chesterton)

What we have to learn, we learn by doing (Aristotel)

The man who has no imagination has no wings (Muhammad Ali)

– *прислів'ях (приказках, крилатих фразах):*

The more we read the more we know

He who has never tasted bitter knows not what is sweet.

Rolling stones gather no moss.

– *вербальних ситуаціях:*

Imagine you were given a chance to make a film.

What genre will you choose? What will it be about?

Who will play in your film?

– *представленні протилежних думок:*

Civilization saved us from the cruelty of nature.

Nature is the greatest treasure of humanity and it can't coexist with civilization тощо.

При такій організації навчання виникає особлива взаємодія вчителя та учнів, забезпечуються умови внутрішнього діалогу в системі «вчитель-учень», «учень-учень», «вчитель-група», «учень-група». Учні отримують можливість рефлексивної самооцінки, яку вчитель цілеспрямовано формує, виступаючи при цьому експертом, «еталоном» для відображення й оцінки вмінь учнів як з точки зору його нормотворчості (усвідомлення учнем реальних критеріїв успішності оволодіння соціокультурною компетенцією), так і з позицій відповідних особистісних критеріїв, що слугує основою його самороз-

виту як особистості. Беручи участь у соціокультурних дискусіях, учитель демонструє своїм учням необхідні в тій чи іншій ситуації моделі вербальної та невербальної комунікативної поведінки, являючись для них певним прикладом іншомовного спілкування на всіх рівнях комунікативної компетенції (мовному, мовленнєвому, соціокультурному), а також на рівні способів вивчення мови і культури, тобто на методичному. В процесі такої взаємодії відбувається взаємне збагачення й особистісний розвиток як учня, так і вчителя.

Крім того, виступаючи в ролі ретранслятора іншомовної культури, помічником при вивченні мови і культури, вчитель має можливість максимально враховувати індивідуальні особливості учнів, їхній стиль роботи над іноземною мовою. Це виражається в індивідуальних консультаціях, складанні програм для майбутньої діяльності (індивідуальних завданнях, проектній роботі), спільному розробленні соціокультурних дебатів, круглих столів, написанні творчих конкурсних робіт, створенні соціокультурних вікторин, словників, карт тощо. Учень усвідомлює себе учасником навчальної діяльності, відповідним за результат оволодіння мовою і культурою, а вчитель реально реалізовує можливості рівносторонньої співпраці, створюються умови для творчої взаємодії, співтворчості учня й учителя з

вивчення іншомовної культури. Вчителю надається унікальна можливість оцінити особливості кожного окремого учня при вивченні іноземної мови і культури, якою мірою учень може і здатен «відкрити для себе» нову мову, та своєчасно провести корекцію обраних методів роботи над мовою. У цьому випадку вчитель є фасилітатором, який полегшує засвоєння іноземної мови та культури.

Висновок. Таким чином, навчаючи іноземній мові та культурі, формуючи в учнів соціокультурну компетенцію, шкільний учитель усвідомлює, аналізує, оцінює та застосовує свої професійні знання та вміння, пропускаючи їх через призму свого практичного досвіду. Новий учитель іноземної мови в сьогоденні – це вчитель, який володіє соціокультурною компетенцією як знавець мови та здатний сформувати її у своїх учнів.

📖 Література

1. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова, Н.Ю. Гез. – М.: 2004 – 316 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Вид-во Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: Проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І.А. Зязюна. – К.: Вид-во Вікол, 2000. – С. 11–57.
4. Калінін В.О. Формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітніх навчальних закладів: шляхи розв'язання проблем учителями // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С. 130–135.
5. Сафонова В.В. Проблемные задания на уроках английского языка в школе / В.В. Сафонова. – 3-е изд. – М.: Еврошкола, 2001. – 271 с.

УДК 371.316

Яна Фруктова

КОНЦЕПТУАЛЬНА КАРТИНА СВІТУ ЯК БАЗОВИЙ КОНСТРУКТ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Яна Фруктова. Концептуальная картина мира как базовый конструкт коммуникативной компетентности специалиста.

Yana Fruktova. Conceptual picture of the world as a basic construct of communicative competence of a specialist.

А Розглянуті зміст і структура поняття «комунікативна компетентність», окреслена суперечність процесу її формування у майбутніх фахівців, визначена роль етнокультурної компоненти компетентності, окреслені сучасні підходи до концептів як носіїв цінностей, архетипів, народної пам'яті, екосоціальні та історичні передумови їхнього формування, розглянуті приклади концептуальних картин різних народів.

А Рассмотрены содержание и структура понятия «коммуникативная компетентность», обозначены противоречия процесса её формирования у будущих специалистов, определена роль этнокультурной компоненты компетентности, определены современные подходы к концептам как носителям ценностей, архетипов, народной памяти, экосоциальной и исторической предпосылки их формирования, рассмотрены примеры концептуальных картин разных народов.

С The article considers the content and structure of the concept of «communicative competence», marked contradictions of the process of its formation among future professionals, defined the role of ethnic and cultural components of competence, identifies current approaches to concepts as bearers of values, archetypes, folk memory, environmental and social and historical conditions of their formation, the examples of conceptual pictures of different people.

Ключові слова: комунікативна компетентність, картина світу, концепт, концептополе, етнокультура.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, картина мира, концепт, концептополе, этнокультура.

Key words: communicative competence, world, concept, kontseptopole, ethnocultural.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні процеси модернізації системи вищої освіти України та її інтеграції в європейський простір супроводжуються створенням нової освітньої парадигми, а розуміння освіти як оволодіння певними знаннями, вміннями і навичками переосмислюється і замінюється поглядом на неї як сферу становлення особистості, її всебічного розвитку, формування професійної компетентності. Ці ідеї знайшли своє відображення у нормативно-правових документах, зокрема в Національній доктрині розвитку освіти, Національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки, Державних

ся і замінюється поглядом на неї як сферу становлення особистості, її всебічного розвитку, формування професійної компетентності. Ці ідеї знайшли своє відображення у нормативно-правових документах, зокрема в Національній доктрині розвитку освіти, Національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки, Державних